

Lagutskottets betänkande

1976/77:8

med anledning av motion om utvidgad trafikförsäkring

Motionen

I motionen 1975/76:1106 av herr Hörberg (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att motionen överlämnas till sjukvårdskostnadsutredningen för beaktande.

Motionären konstaterar att det medicinska vårdbehovet numera i allt högre grad koncentreras till sjukdomar och olycksfall som har samband med det moderna samhällets villkor, t. ex. trafik- och yrkesskador. Sådana skador ger upphov till vårdkostnader, produktionsbortfall och andra samhällsekonomiska uppostringar, förutom alla tragiska konsekvenser de får för den som drabbas och hans eller hennes anhöriga. En begränsning av olycks- och skadefrekvensen kan därför medföra stora välfärdsvinster, framhåller motionären.

I motionen anförts vidare att det är nödvändigt att hälso- och sjukvården samordnas med hela den sociala och ekonomiska politiken och att det är önskvärt att solidare grunder skapas för hur man skall avväga olika investeringar och program mot varandra.

Ett sätt på vilket man skulle kunna uppnå den eftersträlvade begränsningen av trafikolyckorna och samtidigt skapa en bättre avvägning av kostnaderna mellan olika trafikslag är enligt motionären att lägga sjukvårdsavgifter i vidsträckt bemärkelse på biltrafiken. Motionären föreslår att det allmännas kostnader för sjukvård m. m. i anledning av trafikolyckor överflyttas till den obligatoriska trafikförsäkringen.

Motionären påpekar, att de alltmer stigande kostnaderna för hälso- och sjukvården och den relativa resursknapphet som råder torde vara en av anledningarna till att sjukvårdskostnadsutredningen tillkallats. Motionären gör gällande, att förslaget bör kunna prövas inom ramen för denna utrednings arbete.

Gällande ordning

Den offentliga sjukvården i Sverige åvilar landstingen, vissa kommuner (Göteborg, Malmö och Gotland) samt staten beträffande vissa sjukhus. De landstingskommunala och kommunala sjukvårdshuvudmännens driftkostnader finansieras huvudsakligen genom skatteintäkter (år 1974 54 %), statsbidrag exkl. ersättning från den allmänna försäkringen (22 %) samt patientavgifter i öppen och sluten vård inkl. ersättning från den allmänna försäkringen (9 %). Skatteandelen av finansieringen väntas öka under perioden fram till år 1980.

Sjukförsäkringen ingår i det svenska socialförsäkringssystemet, vars huvuddel är inordnad i lagen (1965:381) om allmän försäkring. Denna omfattar, förutom sjukförsäkringen, även folkpensioneringen och den allmänna tilläggspensioneringen. I socialförsäkringssystemet ingår vidare bl. a. yrkesskadeförsäkringen.

Sjukförsäkringen ger bl. a. rätt till ersättning för kostnad i samband med läkarvård, tandvård, sjukhusvård, viss annan sjukvårdsbehandling, sjukresor och inköp av läkemedel samt sjukpenning vid arbetsoförmåga på grund av sjukdom. Försäkringen administreras av försäkringskassorna med riksförsäkringsverket som centralt förvaltningsorgan.

F. n. täcks 85 % av försäkringskassornas kostnader genom socialförsäkringsavgifter från arbetsgivare och egenföretagare och återstoden genom statsbidrag.

För person- eller sakskada som uppkommer i följd av trafik med motorfordon utgår trafikskadeersättning enligt reglerna i trafikskadelagen (1975:1410). Enligt 5 § trafikskadelagen jämfört med 5 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) omfattar trafikskadeersättning till den som har tillfogats personskada bl. a. ersättning för sjukvårdskostnad och andra utgifter, inkomstförlust samt sveda och värk. Ersättningen utgår ur fordonets trafikförsäkring.

Från trafikskadeersättningen avräknas vad den skadelidande erhållit genom vissa andra försäkringar. Så är fallet med bl. a. förmånerna från socialförsäkringen, sjuklön eller pension som utges av arbetsgivare på grund av anställningsavtal och pension på grund av kollektiv tjänstepensionsförsäkring. Trafikskadeersättningen kommer alltså att utgöra en restpost sedan övriga förmåner avräknats. Tanken är att den skadelidande inte skall överkompenseras på grund av skadan. Å andra sidan avräknas inte sådan ersättning som den skadelidande erhållit på grund av olycksfallsförsäkring samt privat sjukförsäkring.

Statens fordon är ej trafikförsäkrade. Beträffande sådant fordon gäller att staten svarar för den trafikskadeersättning som skulle ha utgått, om försäkring hade funnits.

Statistiska uppgifter

Under år 1975 dödades 1 172 och skadades ca 20 800 personer vid trafikolyckor (Sveriges officiella statistik, SOS. Vägtrafikolyckor med personskador 1975). Siffran för skadade personer avser antalet till försäkringsbolagen anmälda skadefall. I verkligheten torde antalet skadade vara betydligt fler än vad statistiken utvisar.

Sjukvårdshuvudmännens driftkostnader år 1974 uppgick enligt beräkningar inom Landstingsförbundet och socialstyrelsen till ungefär 17 600 milj. kr. Härav hänförde sig ca 75 % till hälso- och sjukvård.

Kostnaden för sjukförsäkringen beräknas enligt den senaste budgetpro-

positionen (prop. 1975/76:100, bil. 7 s. 35) till 15 645 milj. kr. för år 1976. Kostnaden var år 1974 11 471 milj. kr. och beräknas år 1975 uppgå till 14 050 milj. kr.

Antalet trafikförsäkrade fordon uppgick vid utgången av år 1974 till ca 3 339 000 varav 2 401 000 personbilar (SOS, Enskilda försäkringsanstalter 1974). Trafikförsäkringspremierna för personbil uppgick samma år till i genomsnitt 243 kr. Premierna har sedan dess höjts avsevärt. Trafikförsäkringsbolagens premieinkomster av trafikförsäkringen uppgick år 1974 totalt till ca 800 milj. kr. och skadecutbetalningarna till omkring 505 milj. kr. Motsvarande inkomst och kostnad med anledning av förarplatsförsäkringen var ca 72 milj. kr. resp. ca 41 milj. kr. Förarplatsförsäkring fanns år 1973 beträffande 88 % av samtliga trafikförsäkrade fordon. Fr. o. m. den 1 juli 1976 omfattar trafikförsäkringen skydd även för föraren.

Utredningar

Flera försök har gjorts att uppställa en samhällsekonomisk kalkyl över vägtrafikolyckornas kostnader för den offentliga sektorn och för samhället totalt. Resultaten varierar avsevärt beroende på att olika kalkylmetoder använts.

På initiativ av vägkostnadsutredningen (se nedan) och statens trafiksäkerhetsråd gjordes en undersökning av vägtrafikolyckornas samhällsekonomiska kostnader, vilken redovisades år 1968 i *trafiksäkerhetsrådets* rapportserie (116). I rapporten uppskattades de totala samhällsekonomiska kostnaderna av vägtrafikolyckor år 1965 till 1 337 milj. kr. i 1963 års priser. Härav hänförde sig endast 38 milj. kr. till sjukvårdskostnader, medan 419 milj. kr. avsåg produktionsförluster, 780 milj. kr. materiella skador och 100 milj. kr. administrativa kostnader.

I direktiven till den år 1966 tillsatta *vägstnadsutredningen* angavs som utgångspunkt för utredningsarbetet att kostnaderna för väg- och trafikväsendet i enlighet med de riktlinjer för den statliga trafikpolitiken som antogs år 1963 skulle bäras av vägtrafiken. Med utgångspunkt i denna princip hade utredningen att pröva bl. a. vilka kostnader för det allmänna som borde hänföras till vägtrafiken.

I betänkandet (SOU 1973:32) *Vägtrafiken – kostnader och avgifter*, redovisade utredningen vissa uppskattningar angående det allmännas sjukvårdskostnader år 1970 i samband med vägtrafikolyckor. Utredningen använde sig av samma kalkylmetod som den som tillämpats i den ovannämnda rapporten från år 1968. Kostnaderna uppgick enligt utredningen till ca 180 milj. kr., varav 160 milj. kr. avsåg landstingens, 10 milj. kr. statens och 10 milj. kr. den allmänna försäkringens kostnader.

I en till Landstingsförbundet år 1974 lämnad, av motionären återopad konsultrapport (*Samhällskostnader för trafikolyckor, yrkesskador och rök-betingade sjukdomar*) beräknades, med användande av en annan metod

än den trafiksäkerhetsrådet och vägkostnadsutredningen tillämpat, sjukvårdskostnaderna år 1970 till 425 milj. kr. i 1970 års priser. Kostnaderna för produktionsbortfall uppskattades till 975 milj. kr.

Sjukvårdskostnadsutredningen (S 1970:32) har till uppgift att utreda vissa frågor rörande sjukvårdskostnader, innefattande dels en samhällsekonomisk analys rörande sjukvårdskostnadernas utveckling, dels en teknisk undersökning rörande verkningar individuellt och kollektivt av nuvarande metoder för sjukvårdskostnadernas finansiering. I ett delbetänkande (SOU 1975:13) *Vägtrafikolyckor och sjukvårdskostnader* beräknade utredningen de totala samhälleliga sjukvårdskostnaderna till ca 220 milj. kr. i 1972 års priser. Utredningen avsåg med samhällelig kostnad ett vidare begrepp än offentlig kostnad och inräknade även ekonomiska uppoffringar för enskilda personer och företag, däremot inte kostnader för produktionsbortfall.

I ett annat år 1975 avgivet betänkande (SOU 1975:85 och 86) *Vägplanering* fann *kommittén för den långsiktiga vägplaneringen* med begagnande av ungefär samma metod som Landstingsförbundet sjukvårdskostnaderna år 1973 uppgå till 526 milj. kr. i 1973 års priser. Kommittén beräknade vidare samhällets totala kostnader för vägtrafikolycksfall under samma år till 2,9 miljarder kr.

Trafikpolitiska utredningen (K 1972:07) har enligt direktiven till uppgift bl. a. att ompröva utformningen och tillämpningen av de olika trafikgrenarnas kostnadsansvar. I tilläggsdirektiv år 1974 ålades utredningen att överta vägkostnadsutredningens uppgift att pröva vilka kostnader för det allmänna som bör hänföras till biltrafiken. Föredragande statsrådet påpekade i samband härmed att denna uppgift rymmer en rad problem. Han framhöll att det syntes befogat att slå fast, att vissa kostnadsposter, t. ex. i vad avser trafikolyckseffekterna, endast kunde beräknas med en betydande osäkerhet. I direktiven underströks att det i fråga om trafikolyckseffekter inte i första hand gäller att utifrån givna förhållanden söka utkräva kostnadsansvar för kommande skador utan snarare att genom lämpliga åtgärder och trafiksäkerhetsmässiga krav på vägtrafiken förebygga sådana effekter.

Utredningen har avgivit delbetänkandet (SOU 1975:66) *Trafikpolitik – behov och möjligheter*, vari redovisades vissa överväganden beträffande i första hand järnvägs- och lastbilstrafiken.

Utredningens arbete beräknas ej vara slutfört under innevarande år.

Tidigare riksdagsbehandling

Den fråga som aktualiseras i motionen har behandlats flera gånger tidigare i riksdagen.

Vid 1970 års riksdag hemställdes i motioner att riksdagen skulle anhålla om utredning av möjligheter att i någon form påföra innehavare av motorfordon de kostnader för sjukvårdsinsatser som dessa förorsakar. Allmänna beredningsutskottet – som inhämtade yttranden över motionerna från sta-

tens trafiksäkerhetsverk, Svenska landstingsförbundet och Svenska försäkringsbolagens riksförbund – anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande ABU 1970:58 att utskottet erfarit att såväl vägkostnadsutredningen som sjukvårdskostnadsutredningen skulle komma att från olika utgångspunkter pröva motionärernas förslag och att utskottet med hänsyn härtill inte fann anledning föreslå något initiativ i frågan från riksdagens sida.

I motion till 1971 års riksdag begärdes en utredning om sjukvårdskostnaderna till följd av vägtrafikolycksfall och om möjligheterna att ta ut kostnaderna i dess helhet på ett sådant sätt att huvudmännen inte behöver stå för dem. Motionärerna ansåg att hela sjukvårdskostnaden borde kunna utkrävas genom trafikförsäkringen i de fall då sjukvården förorsakats av olycksfall i vägtrafiken.

Socialutskottet, som i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1971:10 avstyrkte bifall till motionen, anförde att mot bakgrund av att en utredning om sjukvårdskostnader till följd av trafikolycksfall pågick inom sjukvårdskostnadsutredningen och överväganden på grundval av utredningsresultatet därefter kunde tas upp inom denna utredning torde syftet med motionen vara tillgodosett.

Vid 1972 års riksdag hemställdes i motioner att riksdagen skulle anhålla dels om sådana ändringar i kommunallagarna att kommun får rätt till differenterad avgiftsdebitering för sjukvård till följd av trafikolycksfall, dels att frågan om fördelningen av sjukvårdskostnaderna för bilolycksfallen mellan stat och landsting skulle utredas.

Socialutskottet, som i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1972:4 avstyrkte bifall till motionerna, anförde bl. a. att den utredningsverksamhet som pågick inom vägkostnads- och sjukvårdskostnadsutredningarna borde avvaktas innan riksdagen tog ställning till frågan om ändrat ansvar för dessa kostnader.

I samband med behandlingen av prop. 1975/76:15 om förslag till trafikskadelag behandlade lagutskottet en vid 1975 års riksmöte väckt motion vari yrkades att riksdagen skulle begära förslag till en utvidgning av trafikförsäkringen så att denna skulle komma att omfatta även de sjukvårds- och socialförsäkringskostnader som vid skada i anledning av trafikolycka betalas av den allmänna sjukförsäkringen.

I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1975/76:3 s. 35) avstyrkte utskottet bifall till motionen och anförde, att motionärens förslag skulle innebära en genomgripande förändring av hela det nuvarande socialförsäkringssystemet och att det saknades underlag för att av regeringen begära en sådan ändring. Utskottet hänvisade också till innehållet i trafikpolitiska utredningens tilläggsdirektiv.

Utskottet

I motionen anförts att ett sätt på vilket man skulle kunna uppnå en begränsning av trafikolyckorna och samtidigt skapa en bättre avvägning av kostnaderna mellan olika trafikslag vore att överflytta det allmännas kostnader för sjukvård m. m. i anledning av trafikolycksfall till trafikförsäkringen. Motionären föreslår att motionen överlämnas till sjukvårdskostnadsutredningen för beaktande.

Såsom framgår av det föregående (s. 4-5) har riksdagen under senare år vid flera tillfällen prövat motionsvis framlagda förslag om att till trafikförsäkringen överflytta de kostnader för sjukvård m. m. som trafikolycksfallen åsamkar samhället. Förslagen har avvisats bl. a. under hänvisning till pågående utredningsarbete. Senast hösten 1975 erinrade riksdagen om att trafikpolitiska utredningen enligt tilläggsdirektiv har till uppgift att pröva bl. a. vilka kostnader för det allmänna som bör hänföras till biltrafiken. Utredningens arbete i denna del är ännu inte avslutat. Med hänsyn till att frågan om vägtrafikens kostnadsansvar således är föremål för prövning är någon åtgärd från riksdagens sida inte påkallad.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1975/76:1106.

Stockholm den 9 november 1976

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: herrar Andersson i Södertälje (s), Olsson i Timrå (s), Börjesson i Falköping (c), fru Nilsson i Sunne (s), herrar Ekinge (fp), Olsson i Sundsvall (c), Gillström (s), fru Lindquist (m), herr Andréasson (s), fru Karlsson (c), herrar Silfverstrand (s), Ollén (m), fru Johansson i Tidaholm (s), fru Odel-sparr (c)* och fru Ingvar-Svensson (c)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.